

Det kulturelle fredsarbeidet

Fra Arendal til Bogota snakkes det om fredskultur. Hvordan sikre freden gjennom kulturelt arbeid? Hvordan etablerer vi fredskultur? Hva slags institusjoner fordrer en bærekraftig fred? Hvordan bruke kunst i fredsarbeidet? Fredskultur er et mangslungent begrep, men heldigvis finnes det også noen røde tråder i det store fredskulturelle feltet.

Under Arendalsuken presenterte flere fredsorganisasjoner et forslag om å etablere et Fredsdepartement i Norge. Dette er noe mange fredsgrupper har jobbet med lenge. Tittelen på forslaget som ble sirkulert i tusenvis av eksemplarer i Arendal lyder: "Freden trenger et budsjett, en plan og en Fredskulturminister". Utgangspunktet er her at fredsbevegelsen ønsker en ny diskusjon om opprettelse av et norsk fredsdepartement, som en konkretisering av behov for nasjonalt arbeid for ikkevolds- og fredskultur. Man ønsker et skifte fra en forsvars- og krigskultur til en bærekraftig fredskultur. Her forstås fredskultur som en motvekt til militarisme, en sivilisering av sikkerhetspolitikken og ikke minst forebyggende tiltak mot vold og væpnet konflikt.

Internasjonalt er det også en bevegelse for sentralisering av staters fredsarbeid gjennom etablering av fredsdepartement. Global Alliance for Ministries and Infrastructures for Peace ble grunnlagt i 2005, og har hittil avholdt seks internasjonale konferanser om tematikken. Alliansen består av fredsgrupper i omtrent femti land. Hittil er det bare fire land som har etablert egne fredsdepartement; Costa Rica, Nepal, Solomon Øyene og Papua Ny Guinea. I tillegg har Sør Sudan, Kirgisistan og Filipinene etablert former for fredskontor på regjeringnivå.¹ Denne type sentralisering av staters fredsrelaterte oppgaver bidrar til at fredsarbeid blir mer synlig i politikken. Om en tar sikte å etablere fredskultur gjennom landsomfattende fredsundervisning, etablering av større system for mekling eller liknende, kan departementstanken være hensiktsmessig.

En avgjørende byggestein i enhver fredsavtale

Når en går fra våpenhvile til fredsavtale, slik eksempelvis Colombia gjør i disse dager, er det særlig viktig å definere det som skal til for at konflikten som bilegges ikke blusser opp igjen. Dette innebærer at en må ha et fast blikk på det å etablere fredskultur. En fredskultur er i denne sammenheng en kultur der konflikter mellom individer, grupper og stater håndteres og løses ved hjelp av ikkevoldelige metoder som dialog, forhandling, mekling og rettsavgjørelser. Det er vanskelig å se for seg noen helhetlig fredsavtale som ikke legger føringer for nettopp dette.

---

¹ Se: <http://gamip.org>

I fredsavtalen for Sør- Sudan fra august 2015 heter det eksempelvis at partene er *"Firmly committed to end the culture of the use of force, as a means of settling differences and misunderstanding and to promoting a culture of peace and dialogue"*.² Denne type intensjon kan være intuitiv og enkel å uttrykke i en avtaletekst. Når den fredskultur som her omtales skal operasjonaliseres i fredsbyggingsfasen etter væpnet konflikt blir det hele langt mer komplisert. Det er her konfliktsensitiv bistand og proaktivt fredsarbeid nedenfra blir avgjørende. Når om lag hver tredje fredsavtale som inngås faller fra hverandre innen fem år,³ er det som oftest grunnet manglende innsats på nettopp disse feltene.

Fredskultur på FN-nivå

På FN-nivået har man fremforhandlet både deklarasjon, resolusjoner og arbeidsprogram for fredskultur.⁴ Dermed vet vi også en del om hva som er gangbar mynt når fredskultur skal defineres internasjonalt. I FN deklarasjonen om fredskultur fra 1999 heter det at fredskultur er et sett av verdier, holdninger, tradisjoner og adferdsmønstre som begrenser vold og bidrar til dialog og samarbeid. Som i så mange FN kompromiss forutsetter fredskultur støtte til prinsipper som statsuverenitet og territoriell integritet så vel som menneskerettigheter, likestilling, pluralisme og demokrati. Uansett er fredskultur klart definert som ikke-diskriminerende, ikkevoldelig og inkluderende.

I FN språket om fredskultur tillegges også menneskets evne til samarbeid og vår evne til å endre perspektiv stor vekt. Som det heter i UNESCOs formålparagraf: siden krig starter i menneskers sinn er det også i menneskers sinn at forsvaret for freden må etableres. UNESCO er også det FN organet som har fått fredskultur som sitt spesifikke arbeidsfelt. Det finnes flere nasjonale fredskulturprogram rundt om i verden, og som oftest er de initiert herfra. Siden denne FN organisasjonen også har utdanning og forskning på sin agenda, i tillegg til kultur, er det relativt kort vei fra fredsforskning og fredsundervisning til fredskultur i deres arbeid. UNESCO har etablert mange former for partnerskap med sivilsamfunn i tillegg til de statlige samarbeidskanalene, hvilke som oftest går gjennom utdannings og forskningsdepartement. Om man virkelig ønsker å bidra til fredskultur internasjonalt er dermed UNESCO et naturlig sted å starte.

Kunst som virkemiddel i fredsarbeidet

---

² AGREEMENT ON THE RESOLUTION OF THE CONFLICT IN THE REPUBLIC OF SOUTH SUDAN – 17. August 2015 - Tilgjengelig på: http://www.sudantribune.com/IMG/pdf/final_proposed_compromise_agreement_for_south_sudan_conflict.pdf

³ En alminnelig generalisering, se eksempelvis Daniel Mack på: <https://politicalviolenceatagance.org/2012/08/10/even-failed-peace-agreements-save-lives/>

⁴ Se dokumentliste på: <http://www.un-documents.net/k-000304.htm>

I skrivende stund etableres en ny fredskulturgruppe i Norges fredslag. Primusmotor i dette er Kari Anne Næss. Hun har bred erfaring med bruk av teater i praktisk konflikthåndtering. I denne gruppen blir også bruken av scenekunst i fredsarbeid et hovedfokus. Ved å spille ut en konflikt på teater kan man eksempelvis gi publikum mulighet til delta som konflikthåndterer, ved at publikum inviteres til å instruere skuespillet frem mot en løsning av konflikten. Gjennom forumteater og tilsvarende metodikk kan publikum introduseres for både konfliktteori, mekling og fredsundervisning. Dette har vist seg særlig virkningsfullt i arbeid med mangfold og integrering.

På samme måte som for militær marsjmusikk, bør også fredskulturelle kunstuttrykk forstås som noe mer enn ren underholdning. Det dreier seg om meningsbærende kunst som fostrer en viss type holdninger og verdier hos publikum. Når årets største fredskonferanse: "Disarm! A climate for peace" avholdes i Berlin fra 30. September til 3. Oktober, bidrar også artister og kunstnere. Mange artister liker å bidra på slike fredspolitiske tilstelninger selv om de ikke proklamerer fredspolitikk i sin kunst. Om uttrykket oppleves fredskulturelt relevant føler artisten seg som ofte også hjemme på en fredspolitisk scene. Større artistfelleskap som jevnlig bidrar på slike fredstilstelninger, slik som International Committee of Artists for Peace, samles heller om en enkeltsak enn et fredspolitisk program. Dette henger sammen med kunstneres ønske om å uttrykke noe allment menneskelig i en egendefinert kontekst heller enn å virke som et politisk mikrofonstativ.

Den anerkjente norske dokumentaristen og fredsaktivisten Deeyah Khan delte noen svært interessante betraktninger om hvordan kunst kan legge til rette for dialog under Safemuse konferansen i Harstad tidligere i år. Et av hennes hovedpoeng er at kunst kan overskride de fleste mellommenneskelige barrierer. Derfor kan også kunst skape nye rom for dialog. Det utfordrende i kunstuttrykket bidrar også i dette, da det å provosere har en tendens til å bringe oss nærme hverandre. Siden fredsarbeid ikke nødvendigvis handler om å minimere konflikter, men heller om å håndtere konflikter konstruktivt, er Kahns poeng svært relevant for fredskulturelt arbeid.